

Ewelina Wojewoda

Jak oszukują vintedziarki, czyli prawo karne wobec wybranych przejawów przestępczej aktywności użytkowników platformy sprzedażowej Vinted

How Vinted users are scamming people, or the criminal law and selected manifestations of criminal activity of Vinted users

Abstract

Vinted is a marketplace which allows its users to buy and sell certain items from and to other people. The online second-hand platform has been operating in Poland since as early as 2013. Being able to conclude online transactions through a popular platform, accounting for the nature of those transactions, provides, despite many advantages, an opportunity for many abuses. There are more and more reports of fraud on the part of Vinted users, both buyers and sellers. What is also surprising, is the creativity and evolution of the methods which the users of this platform follow to commit criminal offences. The criminal activity of Vinted users is a novelty among crimes against property, which means that this subject-matter is yet to be explored at all in criminal legal literature.

Keywords: *Vinted, online second-hand marketplace, online fraud, online sales, crimes against property*

Streszczenie

Vinted to platforma sprzedażowa umożliwiająca użytkownikom sprzedaż i zakup określonych przedmiotów od innych osób. Internetowy second hand online działa w Polsce już od 2013 r. Możliwość zawierania transakcji internetowych za pośrednictwem popularnego serwisu, jak również ich specyfika, mimo wielu zalet, stwarzają pole do licznych nadużyć. Coraz częściej pojawiają się doniesienia na temat oszustw popełnianych przez użytkowników Vinted, zarówno sprzedających,

Dr Ewelina Wojewoda, Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Polska, ORCID: 0000-0003-1684-506X, e-mail: e.wojewoda@uwb.edu.pl
Data zgłoszenia tekstu przez autora: 29.05.2023 r.; data zaakceptowania do publikacji: 29.02.2024 r.

jak i kupujących. Zaskakuje także pomysłowość i ewolucja metod popełniania czynów zabronionych przez użytkowników tej platformy. Przystępczość vintedzianek stanowi swoiste novum wśród zamachów przeciwko mieniu, a co za tym idzie – w literaturze karnistycznej tematyka ta nie była dotychczas w ogóle poruszana.

Słowa kluczowe: *Vinted, second hand online, oszustwa w sieci, sprzedaż internetowa, przestępstwa przeciwko mieniu*

1. Wprowadzenie

Specyfika transakcji internetowych zawieranych za pośrednictwem popularnej platformy sprzedażowej Vinted, jak również procedura umożliwiająca skorzystanie z ochrony kupujących i anulowanie transakcji, mimo wielu zalet, stwarzają pole do licznych nadużyć. Coraz częściej pojawiają się doniesienia na temat oszustw popełnianych na Vinted. Fora internetowe przepełnione są postami osób, które czują się oszukane przez innych użytkowników. Wydaje się, że na przedmiotowej platformie sprzedażowej wręcz kwitnie przestępczość przeciwko mieniu, w szczególności realizująca znamiona występku z art. 286 Kodeksu karnego¹. Czyny zabronione popełniane za pośrednictwem tego serwisu sprzedażowego są bardzo różne, stale też ewoluują sposoby działania sprawców, zarówno sprzedających, jak i kupujących, co umożliwi rozwój technologiczny, jak też konieczność poszukiwania przez przestępców nowych metod, w celu lepszego kamuflażu swojej przestępczej aktywności.

Przestępczość vintedzianek stanowi swoiste *novum* wśród zamachów przeciwko mieniu, a co za tym idzie – w literaturze karnistycznej tematyka ta nie była dotychczas w ogóle poruszana. Założeniem artykułu jest charakterystyka czynów zabronionych najczęściej popełnianych przez użytkowników Vinted i wskazanie podstawy przypisania prawnokarnej odpowiedzialności takich osób. Poza zakresem rozważań pozostanie natomiast szczegółowa dogmatyczna analiza wszystkich znamion opisywanych czynów zabronionych, albowiem uniemożliwiają to ramy objętościowe niniejszego opracowania, a kwestie te zostały już szczegółowo opisane w dorobku krajowej literatury przedmiotu i orzecznictwa.

W niniejszym opracowaniu dokonano analizy wybranych czynów zabronionych, których dopuszczają się vintedzianki, na co wskazano w tytule. W analizie pominięto przypadki wyłudzenia danych do logowania się do bankowości elektronicznej. Jest to uzasadnione tym, że sprawcy takich czynów bardzo często nie są typowymi użytkownikami Vinted. Takie osoby prowadzą przestępczą aktywność za pośrednictwem różnych komunikatorów, nie tylko na platformach sprzedażowych, ale także wysyłając smsy, maile czy wykonując telefony np. o wycieku loginu i hasła do bankowości internetowej lub występowaniu zadłużeń. Bardzo często tego typu działalność jest też przejawem funkcjonowania zorganizowanych struktur przestępczych, w tym mających międzynarodowy charakter, stąd problematyka ta wymaga odrębnego kompleksowego opracowania. Warto zasygnalizować, że Vinted stało się także platformą stwarzającą możliwość poznawania nowych osób, co jest wykorzystywane szczególnie przez mężczyzn, którzy w ostatnim czasie zaczęli coraz częściej dołączać do vintedowej społeczności. Taki kierunek użytkowania serwisu, co niepokojące, stwarza możliwość popełniania przestępstw przeciwko wolności czy wolności seksualnej i obyczajności, np. *stalkingu*, kradzieży tożsamości, *groomingu*, jak również publicznego prezentowania treści pornograficznych, o czym coraz częściej

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 17) – dalej k.k.

alarmują użytkownicy tego serwisu na całym świecie². Przedmiotowe kwestie wymagają jednak odrębnego opracowania.

2. Geneza oraz charakterystyka platformy sprzedażowej Vinted

Vinted stanowi platformę sprzedażową umożliwiającą zarejestrowanym użytkownikom sprzedaż i zakup określonych przedmiotów od innych osób. Platforma ta została założona w 2008 r. przez parę przyjaciół z Litwy³. Pomysł internetowego *second handu* niezwykle szybko zyskał aprobatę i został inkorporowany do pozostałych rynków europejskich, jak również poza granice naszego kontynentu⁴. Współcześnie vintedowa społeczność liczy ok. 75 mln użytkowników⁵.

W Polsce Vinted rozpoczęło działalność już dekadę temu, bo w 2013 r., aczkolwiek szczególny rozwój i popularyzacja serwisu przypadły na okres pandemii COVID-19. Sprzedaż przedmiotów za pośrednictwem serwisu stała się bowiem doskonałym sposobem na uporządkowanie garderoby, w której zalegały niepotrzebne rzeczy, a jednocześnie umożliwiła pozyskanie dodatkowych środków finansowych osobom, których zarobki znacznie się obniżyły w związku z *lockdownem*. Przez lata funkcjonowania platformy transakcje handlowe ograniczone były do terytorium naszego kraju. Obecnie można zauważyć tendencję umiędzynarodowienia – polscy użytkownicy mogą kupować i sprzedawać produkty Czechom, Szwedom, Litwinom, Węgom, Słowakom, a od maja 2023 r. także Rumunom. O szybkim rozwoju platformy świadczy też stworzenie aplikacji mobilnej na telefon komórkowy, która jest stale unowocześniana.

Na początku użytkownikami Vinted były przede wszystkim kobiety⁶. Aktualnie na platformie zarejestrowane jest także spore grono mężczyzn. W pierwszych stadiach funkcjonowania serwisu przedmiotami sprzedaży bądź wymiany stawały się przede wszystkim ubrania, obuwie oraz damskie dodatki z drugiej ręki. Obecnie na Vinted można nabyć znacznie więcej produktów, m.in. artykuły kosmetyczne, akcesoria domowe, zabawki dla dzieci, książki, gry oraz artykuły dla zwierząt. Asortyment

² Zob. np. A. Roszkowska, *Molestowanie seksualne w Vinted: „Zablokowałam około trzydziestu facetów” – grzmi francuski dziennik Liberation*, <https://www.linkedin.com/pulse/molestowanie-seksualne-w-vinted-zablokowania%25C5%2582em-oko%25C5%2582o-grzmi-roszkowska/?trackingId=5LsLsFvJRKptGqYOTum80-g%3D%3D> (dostęp: 28.04.2023 r.).

³ Z informacji zamieszczonych na stronie internetowej wynika, że idea założenia serwisu umożliwiającego sprzedaż używanych rzeczy narodziła się w bardzo prozaiczny sposób, w związku z przeprowadzką współzałożycielki Mildy. Przeprowadzkę tę utrudniała duża ilość ubrań. Kolega Mildy, Justas, zaoferował jej pomoc i stworzył witrynę umożliwiającą jej oddanie zbędnych rzeczy znajomym. Szerzej: <https://www.vinted.pl/about>, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Vinted> (dostęp: 14.03.2023 r.).

⁴ Obecnie Vinted funkcjonuje w 16 państwach, tj. w Hiszpanii, Francji, Luksemburgu, Belgii, Holandii, Niemczech, Austrii, Czechach, Słowacji, Polsce, Litwie, Wielkiej Brytanii, Włoszech, Portugalii, USA i Kanadzie. Zob. <https://www.vinted.pl/about> (dostęp: 28.04.2023 r.).

⁵ <https://www.vinted.pl/about> (dostęp: 28.04.2023 r.).

⁶ Stąd popularnym jest określanie użytkowników platformy mianem vintedzianek. W celu zachowania przejrzystości rozważań w tekście w odniesieniu do osób korzystających z Vinted stosowana będzie forma żeńska, albowiem kobiety wciąż znacząco dominują w sensie ilościowym wśród zarejestrowanych użytkowników.

oferowany na Vinted jest zatem niemal nieograniczony, podobnie jak na OLX czy Allegro, dla których Vinted stanowi zresztą silną konkurencję. Nie sposób nie zauważyć, że poza rzeczami używanymi za pośrednictwem serwisu można nabyć także rzeczy nowe. Na Vinted coraz częściej pojawiają się osoby, które ze sprzedaży uczyniły stałe źródło dochodu. Ponadto z platformy, choć jest to sprzeczne z ideą serwisu i regulaminem jego użytkowania⁷, korzystają podmioty prowadzące działalność gospodarczą i zajmujące się sprzedażą komercyjną⁸.

Działalność vintedowej społeczności już dawno przestała być ograniczona wyłącznie do realizacji transakcji w sieci. Na platformie od lat funkcjonuje forum dyskusyjne, na którym poruszane są różnego rodzaju wątki niezwiązane w ogóle ze sprzedażą. Użytkownicy, przede wszystkim płci żeńskiej, należą także do licznych grup, które zrzeszają vintedzianki np. na Facebooku czy Instagramie. Celem części z nich jest wzajemne wspieranie się w sprzedaży oraz „podbijanie” cen i odstępów oferowanych w sieci produktów, jak również udzielanie porad w zakresie przejścia budzącej dosyć liczne kontrowersje procedury weryfikacyjnej, a także wymiana poglądów na temat radzenia sobie z przestępczą aktywnością niektórych użytkowników i publikowanie ich danych na tablicach grup społecznościowych w celu ostrzeżenia innych osób.

3. Zasady użytkowania i zawierania transakcji na Vinted

Vintedzianką zostaje osoba, która zarejestrowała się na platformie, ma ukończone 18 lat i nie prowadzi działalności komercyjnej. W przypadku osób niepełnoletnich konto może zostać utworzone przez rodzica lub opiekuna, który akceptuje regulamin korzystania z serwisu. W witrynach można wystawiać różnego rodzaju rzeczy, które są zgodne z kategoriami wymienionymi w regulaminie katalogu Vinted. Należy zwrócić uwagę, że katalog przedmiotów dozwolonych i zakazanych nie stanowi *numerus clausus*. Jest to niejako zbiór wytycznych, którymi powinien kierować się użytkownik, wystawiając na sprzedaż swoje rzeczy⁹. Serwis zastrzega sobie

⁷ Regulamin platformy Vinted, <https://www.vinted.pl/old-terms-and-conditions> (dostęp: 14.03.2023 r.) – dalej regulamin.

⁸ Administracja serwisu stale monitoruje przypadki występowania sprzedaży komercyjnej i blokuje użytkowników, którzy prowadzą tego rodzaju działalność. Najczęściej o łamaniu regulaminu w tym zakresie świadczy zbyt duża ilość nowych produktów z metkami wystawionych na profilu konkretnego użytkownika, jak również rzeczy oferowane w różnych rozmiarach i kolorach.

⁹ Przedmiotami dozwolonymi w świetle regul katalogu są: „damskie, męskie i dziecięce ubrania, obuwie i akcesoria; dziecięce zabawki, meble i sprzęt do opieki; nowe, nieotwarte kosmetyki i produkty do makijażu oraz urządzenia i przyrządy kosmetyczne; małe urządzenia elektroniczne i związane z nimi akcesoria, np. słuchawki, zegarki smartwatch, etui na telefon itp.; przedmioty do domu, takie jak tekstylia domowe, zastawy stołowe i akcesoria wnętrzarskie; artykuły rozrywkowe, takie jak gry komputerowe, konsole i akcesoria, książki, gry, puzzle, muzyka i video; artykuły dla zwierząt domowych, takie jak ubranka, akcesoria, legowiska, akcesoria do podróży i zabawki” – <https://www.vinted.pl/catalog-rules> (dostęp: 14.03.2023 r.). Do przedmiotów zakazanych należą natomiast m.in.: produkty lecznicze, witaminy, suplementy, diety, wyroby lecznicze weterynaryjne, wyroby tytoniowe, artykuły spożywcze, materiały pornograficzne, przedmioty niespełniające standardów higieny lub zagrażające zdrowiu, np. dolna część używanej bielizny osobistej, używane kosmetyki, a także produkty podrobione. Szerzej <https://www.vinted.pl/catalog-rules>; <https://www.vinted.pl/help/1118-intellectueel-eigendom-en-namaak> (dostęp: 14.03.2023 r.).

możliwość wprowadzenia zmian na liście oraz usunięcia z katalogu użytkownika przedmiotów niezamieszczonych na niej, jeżeli uzna, że naruszają one regulamin. Wszystkie przedmioty oferowane przez użytkownika są dostępne na jego profilu. Oprócz zdjęć znajdują się tam także podstawowe dane, które ich dotyczą (w tym: rozmiar, stan, kolor, marka), oraz opcjonalnie opis produktu (w szczególności jego wymiary). Można także sprawdzić, ile osób interesuje się danym przedmiotem lub dodało go do kategorii ulubionych (obserwowanych) czy też go wyświetliło.

Na początku funkcjonowania Vinted, oprócz zakupów, platforma oferowała także możliwość wymiany rzeczy między użytkownikami, która z czasem jednak straciła na popularności. Jeżeli chodzi natomiast o sposób zakupu, z biegiem lat uległ on zasadniczej zmianie. Dawniej osoba zainteresowana zakupem, po porozumieniu się ze sprzedawcą, przelewała wskazaną kwotę (koszt produktu i wysyłki) na jego prywatne konto bankowe lub przekazywała ją za pośrednictwem przelewu pocztowego. Po zaksięgowaniu wpłaty towar był przez sprzedawcę wysyłany do kupującego. Do dziś niektórzy użytkownicy preferują taką formę sprzedaży (określaną mianem sprzedaży poza Vinted). Z czasem jednak, w celu zapewnienia ochrony użytkowników, wprowadzona została tzw. opcja kup teraz. Zakupu dokonuje się przez kliknięcie ikonki „kup teraz”, a koszty ponoszone przez kupującego obejmują wartość produktu, wysyłki oraz tzw. ochrony kupujących. Koszt ochrony kupujących wynosi 2,90 zł plus 5% ceny kupowanego przedmiotu (w tym wliczonego w nią podatku VAT)¹⁰. Płatność realizowana jest za pośrednictwem zintegrowanego systemu płatności – serwisu Przelewy24 w formie przelewu *online* lub tradycyjnego, karty kredytowej lub debetowej, jak również przez posłużenie się mobilnym systemem płatności blik. Jeżeli kupujący ma dostępne środki w swoim e-portfelu, wtedy to one w pierwszej kolejności przekazywane są na poczet pokrycia zakupu. Jest to, wydawać by się mogło, dosyć bezpieczna forma robienia zakupów, szczególnie z perspektywy kupujących, albowiem do momentu odznaczenia przez nich otrzymania towaru i tego, że nie zgłaszają co do niego żadnych zastrzeżeń (tzw. wszystko ok), pieniądze są przechowywane na rachunku zastrzeżonym przez dostawcę usług płatniczych do momentu zakończenia transakcji. W terminie 2 dni od otrzymania towaru kupujący ma możliwość zgłoszenia uwag (ikonka: mam problem), np. że otrzymał przedmiot niezgodny z opisem, czyli zniszczony, podrobiony, źle zmierzony itp. Jeżeli tego nie zrobi, po upływie wskazanego wyżej terminu kwota automatycznie przelewana jest do tzw. portfela sprzedającego. Warto zasygnalizować, że w razie zgłoszenia zastrzeżeń co do stanu zamówionego produktu strony w pierwszym rzędzie zobowiązane są porozumieć się ze sobą. Kupujący, zgłaszając się do serwisu, powinien przedstawić także dowody w formie fotografii, świadczące o prawdziwości wysuwanych przez niego zarzutów. Jeżeli pracownicy Vinted przyznają rację kupującemu, a tak dzieje się najczęściej, jest on zobowiązany do natychmiastowego zwrotu produktu sprzedającemu. Po jego otrzymaniu przez sprzedającego kupujący uzyskuje zwrot uiszczony wcześniej kwoty.

¹⁰ <https://www.vinted.pl/help/342-oplata-za-ochrone-kupujacych-na-vinted> (dostęp: 14.03.2023 r.).

4. Prawnokarna ocena wybranych nadużyć vintedzianek na tle przepisów rozdziału XXXV k.k.

W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na przykłady zachowań, które realizują znamiona przestępstwa oszustwa, typizowanego w art. 286 k.k. Istota penalizowanego zachowania polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym przez wprowadzenie jej w błąd albo wyzyskanie błędu lub wyzyskanie niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania. Z oszustwami spotykamy się najczęściej w ramach tzw. sprzedaży poza Vinted. Część użytkowników preferuje sprzedaż poza platformą, co jest podyktowane wieloma względami, w znacznej mierze chęcią uniknięcia procedury weryfikacyjnej czy rejestracji transakcji, jak również przestępczej aktywności kupujących. Użytkownicy wskazują w rubryce „o mnie” lub w opisie produktu, że nie dokonują transakcji za pośrednictwem platformy. Ta opcja jest też wykorzystywana przez nieuczciwe vintedzianki. Bardzo często w ten sposób oferowane są rzeczy cieszące się dużą popularnością, pożądane przez kupujących, nierzadko jeszcze w bardzo okazjnych cenach. Taka oferta staje się więc bardzo kusząca mimo licznych ostrzeżeń na forach dyskusyjnych, jak również tych wysyłanych przez administratorów serwisu, aby nie zawierać żadnych transakcji poza platformą.

Nieuczciwi sprzedawcy wystawiają na platformie rzeczy, których w ogóle nie posiadają. Tworząc ofertę, posługują się zdjęciami zaczerpniętymi z sieci, ze stron sklepów internetowych czy skopiowanymi od innych użytkowników. Po rozpoczęciu korespondencji informują potencjalnego kupującego o możliwości zakupu przedmiotu wyłącznie poza platformą, po dokonaniu przelewu blikiem lub – chociaż znacznie rzadziej – na konto bankowe. Po otrzymaniu przelewu sprzedający najczęściej „znika” (usuwa profil) albo po prostu zwodzi kupującego odnośnie terminu wysyłki towaru lub przestaje w ogóle odpowiadać na jego pytania, a jednocześnie nierzadko wciąż oferuje możliwość zakupu tego samego przedmiotu innym użytkownikom.

Ustawodawca *expressis verbis* wskazuje trzy alternatywne sposoby działania sprawcy¹¹ oszustwa, które muszą być połączone z typizowanym skutkiem więzią kausalną¹², albowiem występki z art. 286 k.k. jest przestępstwem materialnym. Rezultatem zachowania sprawcy jest niekorzystne rozporządzenie mieniem przez pokrzywdzonego. Pojęciem „rozporządzenie” należy obejmować każdy dobrowolny¹³, jednostronny akt, który stanowi dyspozycję mieniem lub prowadzi do zmiany we władaniu nim. W przepisie chodzi o każdą zmianę dokonaną w majątku pokrzywdzonego, zarówno o charakterze rzeczowym, jak i obligacyjnym, która jest dla niego niekorzystna, tzn. polega na wystąpieniu rzeczywistego uszczerbku w majątku lub przyjęciu zobowiązań majątkowych¹⁴. Okoliczności faktyczne decydujące o tym, że przesunięcie majątkowe ma charakter niekorzystny, także powinny być objęte

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego (dalej SN) z 2.12.2002 r., IV KKN 135/00, LEX nr 74478.

¹² Wyrok SN z 15.11.2002 r., IV KKN 618/99, LEX nr 75460.

¹³ Wyrok SN z 10.06.2010 r., IV KK 1/10, LEX nr 590282.

¹⁴ E.M. Guzik-Makaruk, *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, LEX/el. 2016.

błędem lub niezdolnością do należytego pojmowania przedsięwziętego działania¹⁵. W tym wypadku kupujący, przelewając środki płatnicze na numer telefonu lub rachunek bankowy, niekorzystnie rozporządza swoim mieniem, albowiem mimo zobowiązania sprzedawcy do wysyłki produktu nigdy nie będzie mógł liczyć na realizację świadczenia wzajemnego – nigdy nie otrzyma produktu, za który zapłacił. W jego majątku powstaje zatem rzeczywista strata.

Wspomniany skutek musi być rezultatem jednego z trzech enumeratywnie wymienionych sposobów zachowania sprawcy. We wskazanym stanie faktycznym można mówić o wprowadzeniu kupującego w błąd. Istota zachowania sprawcy sprowadza się więc do wywołania mylnego wyobrażenia pokrzywdzonego o otaczającej go rzeczywistości¹⁶ – o tym, że sprzedawca jest osobą uprawnioną do rozporządzania oferowanym przedmiotem i taki przedmiot znajduje się w jego dyspozycji, a przede wszystkim, że dotrzyma warunków zobowiązania i wyśle opłacony przedmiot kupującemu.

Kolejnym przejawem vintedowych oszustw są przypadki sprzedaży podrzobionych towarów. Mimo bezwzględного zakazu sprzedaży podrzobionych towarów, jak również regulaminowej sankcji w postaci zawieszenia, a nawet trwałego zablokowania użytkownika, handel podróbkami marek *premium* ma się całkiem nieźle. Duże zainteresowanie kupujących warunkuje przede wszystkim niższa cena takich produktów, a także ich większa dostępność. Oszutki wystawiają na swoich profilach tzw. towary z wyższej półki (dominują wyroby galanteryjne, akcesoria, biżuteria, perfumy, kosmetyki oraz odzież). W ogłoszeniach podają fałszywe dane dotyczące marki produktu, jego pochodzenia, czasem wstawiają też zdjęcia certyfikatów lub paragonów uwiarygodniających zakup w sklepie oferującym tego rodzaju rzeczy czy fotografie numerów seryjnych. Dostatecznie często, nie mogąc uwiarygodnić pochodzenia produktu, informują, że jest to nietrafiony prezent. Kupujący jest w stanie zapłacić za ów produkt najczęściej bardzo wysoką cenę (kwoty w zależności od rodzaju towaru sięgają nawet 20–25 tys. zł), albowiem chodzi o tzw. towar luksusowy (najczęściej szczególnie pożądany, trudno dostępny), a następnie otrzymuje on podróbkę, niezrządkiem jeszcze bardzo kiepskiej jakości.

W obu przypadkach vintedowi oszuści dążą do osiągnięcia korzyści majątkowej przy zastosowaniu oszukańczych metod i jednocześnie mają świadomość tego, że gdyby kupujący znał stan faktyczny, nigdy nie doszłoby do zawarcia umowy, a w przypadku sprzedaży podróbek nie doszłoby przynajmniej do zawarcia umowy na proponowanych warunkach (zakup mógłby dojść do skutku, ale np. za znacznie niższą cenę). Zamiar wprowadzenia w błąd i niewywiązania się z zawartą umową musi istnieć po stronie podmiotowej już w chwili jej zawierania¹⁷, w przeciwnym razie nie można przypisać sprawcy realizacji występku z art. 286 k.k., mimo świadomego i celowego niewywiązania się z zobowiązania¹⁸.

¹⁵ T. Kyś, *Kryteria ustalania niekorzystnego charakteru rozporządzenia mieniem na gruncie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k.*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018/3, s. 40–41.

¹⁶ Postanowienie SN z 20.01.2017 r., IV KK 438/16, LEX nr 2224613.

¹⁷ Wyrok SN z 4.04.2013 r., IV KK 355/12, LEX nr 1297687.

¹⁸ Postanowienie SN z 17.01.2012 r., IV KK 344/11, LEX nr 1674122.

W jednym z wyroków Sądu Apelacyjnego w Łodzi wskazano, że: „Podstawowym kryterium rozgraniczenia czynu przestępnego z art. 286 § 1 k.k. od jedynie niewywiązania się z zobowiązania o charakterze cywilnoprawnym jest istnienie w chwili zawierania umowy wymaganego przez przepis karny zamiaru bezpośredniego o stosownym zabarwieniu. Oszustwo w rozumieniu wskazanego przepisu może być bowiem występkiem popełnionym tylko umyślnie, z zamiarem bezpośrednim, kierunkowym, obejmującym cel i sposób działania. Nie każda zatem nierzetelna realizacja umowy cywilnoprawnej może stanowić przestępstwo stypizowane w art. 286 § 1 k.k. Procesowej weryfikacji wymaga w szczególności ustalenie, czy niemożność zapłaty wynikała z powodów obiektywnych, w tym takich przesłanek jak choćby brak zapłaty określonych kwot pieniężnych na rzecz oskarżonego przez inne podmioty gospodarcze, z którymi łączyły go stosunki majątkowe”¹⁹.

Z uwagi na kierunkowy charakter czynu z art. 286 k.k. odpowiedzialności na tej podstawie nie poniesie osoba, która sprzedaje podróbkę nieumyślnie, a nawet umyślnie w zamiarze ewentualnym, z czym również możemy mieć do czynienia, w szczególności w przypadku rzeczy, które stanowiły prezenty. Należy podkreślić, że oszustwo jest zawsze przestępstwem bez względu na wartość przedmiotu wykonawczego czynu, z czego znaczna część vintedzianek nie zdaje sobie sprawy. Stąd też przestępcy próbują zmieścić się w kwocie 500 zł, a osoby pokrzywdzone rezygnują ze zgłaszania takich zachowań, gdyż uważają, że jako wykroczenia zostaną one zbagatelizowane przez organy ścigania.

Warto zasygnalizować, że sprzedaż podróbek realizuje także znamiona art. 305 ust. 1 Prawa własności przemysłowej²⁰, a co za tym idzie – kwalifikując zachowanie sprawcy, należy wskazać oba pozostające w zbiegu przepisy, albowiem nie da się pominąć żadnego z nich przy zastosowaniu reguł wyłączenia wielości ocen. W takich przypadkach zbieg ma bowiem charakter niepomijalny. W art. 305 ust. 1 p.w.p. penalizacją objęto m.in. dokonywanie obrotu towarami oznaczonymi podrobionym znakiem towarowym, w tym podrobionym znakiem towarowym Unii Europejskiej, zarejestrowanym znakiem towarowym lub znakiem towarowym Unii Europejskiej, którego dana osoba nie ma prawa używać. Realizacja znamion art. 305 ust. 1 p.w.p. następuje w momencie dokonania transakcji. Samo zamieszczenie oferty na platformie sprzedażowej nie mieści się jeszcze w desygnatach sformułowania „dokonywanie obrotu”, aczkolwiek należy pamiętać, że takie zachowanie może wyczerpać znamiona formy stadialnej poprzedzającej dokonania – usiłowania popełnienia występku z art. 305 ust. 1 p.w.p.

Odpowiedzialność za sprzedaż podróbek nie jest uzależniona od wprowadzenia w błąd nabywcy towaru bądź też działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Wskazuje się jednak, że w praktyce takie właśnie przypadki dominują²¹. Mimo to nie sposób pominąć sytuacji, w których vintedzianki sprzedają podróbki, nie

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 18.01.2017 r., II AKa 256/16, LEX nr 2299408.

²⁰ Ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1170) – dalej p.w.p.

²¹ J. Raglewski, *Komentarz do art. 305 p.w.p.*, [w:] *Prawo własności przemysłowej. Komentarz do przepisów karnych*, LEX/el. 2016.

wprowadzając kupujących wcale w błąd co do pochodzenia produktu. W ogłoszeniu nie podają wtedy marki (oznaczenie: „bez marki”) albo wskazują w opisie, że oferowany przedmiot stanowi replikę jakiegoś produktu²². W takich przypadkach kupujący w pełni świadomie może nabyć nieoryginalny produkt.

W tym miejscu wypada zauważyć, że choć w takim stanie rzeczy nie będzie można pociągnąć sprzedawcy do odpowiedzialności za oszustwo (art. 286 k.k.), to w grę dalej będzie wchodziła odpowiedzialność na podstawie art. 305 ust. 1 p.w.p. Stan świadomości nabywcy towarów w zakresie ich pochodzenia nie wpływa bowiem w żaden sposób na możliwość odpowiedzialności prawnokarnej zbywcy na podstawie art. 305 ust. 1 p.w.p.²³ Może zdarzyć się też tak, że sprzedawca będzie działał nieumyślnie albo będzie pozostawał w błędzie co do oryginalności sprzedanego produktu. W takich wypadkach, z uwagi na brak nieumyślnej odmiany tego występkę czy też działanie w błędzie co do znamion typu czynu zabronionego, wykluczona będzie jego odpowiedzialność karna. Na marginesie warto zasygnalizować, że lustrzane odbicie – druga strona transakcji, czyli nabycie podróbki – pozostaje poza zakresem penalizacji art. 305 p.w.p. Ponadto w świetle jednej z uchwał Sądu Najwyższego wykluczona jest możliwość pociągnięcia takiej osoby do odpowiedzialności za którąkolwiek z odmian paserstwa (art. 291 i 292 k.k.)²⁴.

Pozostając w temacie towarów marek *premium*, należy wspomnieć także o niezgodnych z prawem zachowaniach podejmowanych przez kupujących, które również stanowią plagę, rzucającą cień na funkcjonowanie platformy. Powszechną praktyką stało się dokonywanie zakupu drogich, markowych przedmiotów przez nieuczciwe użytkowniczkę, które po zakupie zgłaszają zastrzeżenia co do oryginalności przedmiotu. Po potwierdzeniu otrzymania przesyłki klikają opcję „mam problem” i informują, że otrzymały produkt, który stanowi replikę. W takich wypadkach obsługa Vinted żąda wysłania dowodów, które mają potwierdzić zgłoszone zastrzeżenia²⁵. Nieuczciwe kupujące, które od początku planują taką sekwencję czynności, w ramach korespondencji z Vinted przekazują bardzo często zdjęcia podróbek, nie zaś faktycznie otrzymanego produktu. Vinted może w takich przypadkach zarządzić polubowne rozstrzygnięcie sporu i zwrot rzekomo podrobionego produktu, z czym wiąże się też zwrot środków płatniczych dla kupującego. Znacznie częściej jednak rozstrzygnięcia

²² Najczęściej takie ogłoszenia są usuwane przez administrację serwisu. Użytkownicy mogą też zgłosić administracji, że inna osoba oferuje na swoim profilu podróbki.

²³ J. Raglewski, *Komentarz...*, [w:] *Prawo...*

²⁴ Uchwała SN 7 sędziów z 30.06.2008 r., I KZP 8/08, OSNKW 2008/7, poz. 52.

²⁵ W świetle pkt 5.5.3.5 regulaminu Vinted, jeżeli kupujący twierdzi, że otrzymał podróbkę, Vinted zwraca się do obu stron transakcji z prośbą o przedstawienie dowodów uzasadniających ich twierdzenia w ciągu 24 godzin. Jeżeli administracja serwisu uzna, że „istnieją mocne, obiektywne i konkretne oznaki, że otrzymany Przedmiot jest podrobiony, Transakcja zostanie anulowana, a Kupujący będzie uprawniony do otrzymania zwrotu pieniędzy bez wysyłania Przedmiotu z powrotem do Sprzedającego”. Takie rozwiązanie pozostawia jednak duży margines swobody w ocenie przedstawionego materiału przez pracowników Vinted, stąd też takie arbitralne rozstrzygnięcia są bardzo często niekorzystne dla sprzedających, nawet w razie braku przedstawienia fałszywej dokumentacji fotograficznej przez kupujących. Nierzadko zdarza się bowiem, że osoba rozstrzygająca spór nie ma stosownej wiedzy, pozwalającej na rzetelną ocenę oryginalnego (bądź nieoryginalnego) pochodzenia danej rzeczy.

Vinted są bardzo krzywdzące dla uczciwych sprzedawców, albowiem opierają się na arbitralnym często pozbawionym uzasadnienia przyjęciu, że produkt jest podróbką, w konsekwencji czego kupujący otrzymuje zwrot pieniędzy i informację o tym, że może zniszczyć taką rzecz. Oznacza to, że nieuczciwy kupujący zostaje z oryginalnym produktem i pieniędzmi (które do czasu wydania rozstrzygnięcia są „zamrożone”), natomiast sprzedawca traci przedmiot i możliwość otrzymania przelewu. Jest to rozstrzygnięcie, które spotyka się z ogromną, zresztą w pełni zrozumiałą, krytyką środowiska vintedzianek, albowiem kupujący – z trudnych do zracjonalizowania przyczyn – stawiani są w uprzywilejowanej pozycji.

Kwalifikacja prawnokarne takiego zachowania najczęściej będzie opierać się na art. 284 § 1 k.k. lub art. 119 § 1 Kodeksu wykroczeń²⁶, w których dokonano typizacji przywłaszczenia. Ma to więc istotne znaczenie, albowiem przywłaszczenie jest czynem przepołowionym, a zatem wartość przedmiotu decyduje o uznaniu danego zachowania za przestępstwo lub wykroczenie, a co za tym idzie – wywołuje istotne konsekwencje na płaszczyźnie ewentualnej odpowiedzialności takiej kupującej.

Sąd Najwyższy zaznaczył, że istota przywłaszczenia opiera się na bezprawnym rozporządzaniu z zamiarem *rem sibi habendi* cudzą rzeczą ruchomą, która znalazła się w legalnym, niebezprawnym posiadaniu sprawcy. Od kradzieży ów czyn różni się brakiem elementu zaboru²⁷. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że o realizacji znamion przywłaszczenia decyduje już stwierdzenie, że sprawca posiada rzecz czy też prawo majątkowe (lub nimi dysponuje), które przysługują innej osobie. W konsekwencji może zostać przywłaszczona rzecz posiadana przez sprawcę legalnie, jak również taka, w której posiadanie wszedł on w sposób nielegalny²⁸. Dokonanie przedmiotowego występku uzależnione jest od tego, aby sprawca podjął czynność (czynności) wskazującą na to, że traktuje on ową rzecz, jak by był jej właścicielem²⁹, np. kontestuje obowiązek jej zwrotu, zatrzymuje ją do użytkowania czy też się jej wyzybywa. Podobnie dzieje się w przypadku – zalecanego przez Vinted – jej zniszczenia.

Rzecz, której ów czyn dotyczy, do chwili rozstrzygnięcia przez Vinted o zwrocie środków kupującemu znajduje się w posiadaniu kupującego. Posiadanie to ma uzasadnienie w istniejącym stosunku prawnym, czyli w umowie sprzedaży, co oznacza więc, że jest legalne. Do tego czasu rzecz należy do kupującego, z uwagi na to, że przeniesienie własności rzeczy oznaczonej co do tożsamości następuje w chwili zawarcia umowy. Charakter ten zmienia się dopiero w chwili wydania decyzji o zwrocie pieniędzy kupującemu przez Vinted (równoznaczne z odmową przelania pieniędzy sprzedającemu – umowa zostaje rozwiązana), z czym wiąże się uprawnienie sprzedającego do żądania zwrotu rzeczy i skorelowany z nim obowiązek jej odesłania ciążyący na kupującym (strony zobligowane są do zwrotu wzajemnych

²⁶ Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).

²⁷ Wyrok SN z 4.01.2006 r., IV KK 376/05, OSNwSK 2006/1, poz. 35.

²⁸ M. Kardas, P. Kardas, *Komentarz do art. 284 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX/el. 2022.

²⁹ M. Kardas, P. Kardas, *Komentarz do art. 284 k.k.*, [w:] *Kodeks...*, t. 3, *Komentarz...* i wskazana tam literatura.

świadczeń), aczkolwiek zwrot pieniędzy dokonywany jest przez Vinted, bowiem do czasu rozstrzygnięcia sporu pieniądze nie są przekazywane do tzw. portfela sprzedającego.

Warto jednak dopuścić także możliwość oceny takich zdarzeń na podstawie art. 286 k.k., co w zasadniczy sposób wpłynie na prawnokarne konsekwencje zachowania sprawcy. Chodzi tu o przypadki, w których sprawca już pierwotnie, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zaplanował taką sekwencję podejmowanych oszukańczych zabiegów i przebieg zdarzeń (co wcale nie jest trudne, biorąc pod uwagę politykę Vinted), aby dążyć do zachowania rzeczy i otrzymania zwrotu pieniędzy, które za nią zapłacił. Zdarza się bowiem tak, że kupujący już w momencie składania zamówienia na dany produkt ma zamiar dowodzić jego nieoryginalności, wprowadzając w błąd administrację serwisu (np. przedkładając zdjęcia podróbek), tak aby na mocy decyzji obsługi (najczęściej botów) zachować rzecz i jednocześnie otrzymać zwrot pieniędzy. W rezultacie nastąpi niekorzystne rozporządzenie mieniem pojawiające się po stronie sprzedawcy. Sąd Najwyższy zwrócił nawet uwagę na to, że „Dla przestępstwa oszustwa nie ma potrzeby wykazywania, że w chwili zawierania umowy sprawca nie miał zamiaru zapłacić za uzyskane świadczenie. Wystarczające jest ustalenie, że pokrzywdzony nie zawarłby umowy, gdyby wiedział o okolicznościach, które były przedmiotem wprowadzenia go w błąd przez sprawcę. Do wprowadzenia w błąd skutkującego niekorzystnym rozporządzeniem mieniem wystarczające jest więc wywołanie błędnego wyobrażenia o okolicznościach decydujących o rozporządzeniu lub sposobie rozporządzenia”³⁰. Do przyjęcia realizacji znamion oszustwa irrelevantne pozostaje także w zasadzie to, czy sprawca miał zamiar przywłaszczenia³¹. W takich sprawach sprawca, choć za otrzymaną rzecz faktycznie przelewa kwotę, która jest zamrożona czasowo przez dostawcę usług płatniczych, to wcale nie ma zamiaru dokonania realnej zapłaty za świadczenie – stwarza tylko pozory takiego zachowania, albowiem środki te w razie ww. rozstrzygnięcia administracji w ciągu kilku dni wracają na jego rachunek bankowy. Tak naprawdę sprowadza się to więc do krótkotrwałego pozbawienia możliwości wykorzystania tych środków.

Na marginesie warto zaznaczyć, że niektórzy użytkownicy sprzedający towary wartościowe dopuszczają możliwość ich sprzedaży wyłącznie poza platformą własnie z obawy przed wspomnianymi zachowaniami nieuczciwych kupujących. Takie osoby, chcąc się uwiarygodnić, na żądanie kupujących przesyłają zdjęcie produktu wraz z karteczką, na której podane jest imię i nazwisko oraz data, co pozwala przyjąć, że faktycznie posiadają oni oferowany produkt. Sprzedawca zobowiązuje się tym samym do zbycia i wydania rzeczy.

Oprócz wymienionych powyżej sytuacji należy jeszcze przybliżyć przypadki odsyłania przez vintedzianki uszkodzonych rzeczy. Generalnie sprzedawca niebędący przedsiębiorcą nie ma obowiązku przyjęcia odesłanej rzeczy, z której kupujący jest

³⁰ Wyrok SN z 2.10.2015 r., III KK 148/15, LEX nr 1816561.

³¹ M. Kardas, P. Kardas, *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX/el. 2022.

niezadowolony – zależy to wyłącznie od jego dobrej woli. Zwrot rzeczy zakupionych na Vinted w świetle postanowień regulaminu (akceptowanego przez wszystkich użytkowników korzystających z serwisu) może być uzasadniony tylko wtedy, gdy przedmiot znacznie różni się od opisu. W pkt 5.5.3 regulaminu platformy wskazano, że chodzi tu m.in. o przypadki: niezgodnego z opisem rozmiaru, złego koloru, uszkodzenia (np. plamy, zapachy, dziury), złego stanu, nieprawidłowych lub brakujących przedmiotów w zestawach. W takich wypadkach, po założeniu sporu, strony mogą polubownie porozumieć się w zakresie zwrotu albo też może on zostać narzucony decyzją Vinted. Często zdarza się jednak tak, że kupujący próbuje zwrócić towar mimo braku regulaminowych podstaw do dokonania takiej czynności, np. z powodu tego, że jakieś ubranie (obuwie) jest na niego za małe czy za duże albo źle leży czy też po prostu mu się nie podoba. Zdając sobie sprawę z tego, że nie jest to powód uzasadniający spełnienie oczekiwań (uzyskania pożądanego rozwiązania ze strony administratora), taki użytkownik często posuwa się do spowodowania uszkodzeń rzeczy. Następnie sporządza dokumentację fotograficzną i przesyła ją do Vinted jako dowód niezgodności rzeczy z jej opisem.

W tym miejscu należy rozważyć możliwość odpowiedzialności takiego kupującego na gruncie art. 288 k.k. za zniszczenie rzeczy, uszkodzenie jej lub uczynienie niezdatną do użytku. Przede wszystkim w świetle regulaminu Vinted złożenie zamówienia przez kupującego, które polega na kliknięciu przycisku „kup teraz”, tworzy prawnie wiążącą umowę między stronami. Kupujący obliguje się do dokonania płatności za wybrany przedmiot, co rodzi po stronie sprzedawcy obowiązek przeniesienia jego własności. W myśl art. 155 § 1 Kodeksu cywilnego³² „umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły”. Rzecz, którą kupujący otrzymuje i którą ewentualnie niszczy, żeby otrzymać zwrot środków, w chwili dokonania takiej czynności nie jest dla niego zatem rzeczą cudzą, jak to wymaga się w przypadku realizacji znamion art. 288 k.k. W ramach vintedowych transakcji trudno doszukać się rozwiązań, które umożliwiają dokonywanie innych postanowień stronom, np. zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej do chwili przelania pieniędzy przez Vinted – środków, które zostały zapłacone przez kupującego, ale nie zasiły jeszcze portfela sprzedającego. Wypada więc zauważyć, że w takich przypadkach odpadnie możliwość odpowiedzialności nieuczciwego kupującego na gruncie prawa karnego, co jednak nie przekreśla sięgania po środki dostępne na gruncie innych gałęzi prawa.

5. Podsumowanie

W świetle powyższych rozważań jednoznacznie można dostrzec rozwój przestępczej aktywności wśród tytułowych vintedzianek na popularnej platformie

³² Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.).

sprzedawczej. W szczególności chodzi tu o realizację znamion przestępstwa typizowanego w art. 286 k.k. Niepokoi fakt dynamicznego wzrostu nadużyć, których dopuszczają się zarówno sprzedający, jak i kupujący. Zaskakuje także pomysłowość takich osób i ewolucja metod popełniania czynów zabronionych na przestrzeni dekady funkcjonowania Vinted. Zmiany w zasadach korzystania z serwisu, które zaszły w ostatnim czasie, choć w znacznym stopniu wpłynęły na popularyzację platformy, związaną ze wzrostem bezpieczeństwa transakcji (przynajmniej w przypadku osób kupujących), postawiły w znacznie gorszym położeniu sprzedawców, którzy dominują wśród pokrzywdzonych przestępstwami przeciwko mieniu.

Duża część nieuczciwych użytkowników serwisu wciąż błędnie przyjmuje, że z uwagi na wartość przedmiotu czynu popełniane przez nich zachowania kwalifikowane są jako wykroczenia, co potwierdzają liczne wpisy vintedianek na różnego rodzaju forach w sieci. Tymczasem wspomniane w opracowaniu czyny realizują przede wszystkim znamiona oszustwa, które nie jest czynem podlegającym przepoło-wieniu. W przypadku oszustwa nie ma znaczenia bowiem próg kontrawencjonalizacji, który pojawia się przy niektórych czynach zabronionych przeciwko mieniu (np. kradzieży czy też przywłaszczeniu). Takie przeświadczenie z jednej strony stanowi zachętę dla potencjalnych sprawców czynów zabronionych, z drugiej zaś wpływa na rezygnację ze zgłaszania takich przypadków organom ścigania i występowanie dużej „ciemnej liczby”. Osoby pokrzywdzone obawiają się, że z uwagi na wartość przedmiotu czynu ich sprawa zostanie zbagatelizowana przez funkcjonariuszy Policji, którzy w pierwszym rzędzie skupiają się na ściganiu zachowań charakteryzujących się znacznie większym stopniem społecznej szkodliwości. Nieuzasadniona bierność po stronie organów ścigania, którą potwierdzają zresztą doniesienia z forów internetowych, problemy z prawidłową kwalifikacją czynów przez Policję, jak również zaniechanie zgłaszania takich nadużyć przez pokrzywdzonych w zasadniczym stopniu wpływają na zwiększenie trudności w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości na internetowych platformach sprzedażowych, warunkując tym samym duży wzrost „ciemnej liczby” przestępstw przeciwko mieniu.

Bibliografia

1. Guzik-Makaruk E.M., *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, LEX/el. 2016.
2. Kardas M., Kardas P., *Komentarz do art. 284 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX/el. 2022.
3. Kardas M., Kardas P., *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX/el. 2022.
4. Kyś T., *Kryteria ustalania niekorzystnego charakteru rozporządzenia mieniem na gruncie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k.*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2018, z. 3.
5. Raglewski J., *Komentarz do art. 305 p.w.p.*, [w:] *Prawo własności przemysłowej. Komentarz do przepisów karnych*, LEX/el. 2016.

6. Roszkowska A., *Molestowanie seksualne w Vinted: „Zablokowałam około trzydziestu facetów”* – grzmi francuski dzienniki *Liberation*, <https://www.linkedin.com/pulse/molestowanie-seksualne-w-vinted-zablokowa%25C5%2582em-oko%25C5%2582o-grzmi-roszkowska/?trackingId=5LsLsFvJRKptGqYOTum8O-g%3D%3D>.